

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az európai ipar dekarbonizációja, valamint az innováció és a digitalizáció szerepe ennek hajtóerejeként

(feltáró vélemény a spanyol elnökség felkérésére)

(2023/C 349/07)

Előadó: **Andrés BARCELÓ DELGADO**

Társelőadó: **Monika SITÁROVÁ**

A Tanács spanyol elnökségének felkérése: 2022. december 8-i levél

Jogalap: az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
feltáró vélemény

Elnökségi határozat: 2022.12.13.

Illetékes szekció: Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága

Elfogadás a szekcióülésen: 2023.6.22.

Elfogadás a plenáris ülésen: 2023.7.12.

Plenáris ülészak száma: 580.

A szavazás eredménye:

(mellette/ellene/tartózkodott) 185/3/7

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB határozottan úgy véli, hogy az uniós ipar dekarbonizációját fokozott digitalizációval kell összekapcsolni.

1.2. Az innováció elengedhetetlen az ipar teljes dekarbonizációjához, mivel számos technológia fejlesztése még folyamatban van.

1.3. Az EU a munkavállalók erőteljes bevonása nélkül nem tudja megvalósítani a dekarbonizációt, és a célok eléréséhez kiemelt prioritásként kell kezelni a szociális párbeszédet, valamint az átképzési és továbbképzési programokat. A szociális párbeszéd és a munkavállalók képviselőinek bevonása szerepet kell, hogy játsszon az átképzési és továbbképzési programokban, amelyek előfeltételei lesznek annak, hogy az új technológiák és munkamódszerek sikeresek legyenek.

1.4. Az EU-nak azonosítania kell azokat a technológiákat, amelyek különleges támogatást igényelnek a gyártási tevékenységek fejlesztéséhez, és további intézkedéseket kell javasolnia.

1.5. Fejleszteni kell a szén-dioxid-leválasztási, -hasznosítási és -tárolási technikákat, hogy mérsékelni lehessen a nehezen csökkenthető kibocsátásokat az olyan iparágakban, mint a cementipar és a finomítók; maga a szén felhasználható e-üzemanyagok nyersanyagaként.

1.6. Amerika inflációcsökkentési törvénye (IRA) komoly kihívást jelent az EU és ipara számára. A nettó zero iparról szóló európai bizottsági javaslat hatékony válasz lehet az ipari tevékenységek EU-ból harmadik országokba történő tömeges áthelyezésének veszélyére. Az uniós javaslatok nem hagyhatják figyelmen kívül az IRA szociális feltételrendszerét.

1.7. Az ipari vállalatoknak állami támogatásra (például a csekély mértékű foglalkoztatási küszöb emelésére, az adópolitikák felülvizsgálatára) van szükségük a dekarbonizációs folyamat során, de emellett be kell tartaniuk az egységes piac elveit is.

1.8. Az EGSZB megjegyzi, hogy – amint arra a CCMI/206. sz. vélemény is rámutatott – az ipari ágazaton belüli digitális ikermodellek jelenlegi példái biztatóak az ipari teljesítmény javítása szempontjából.

1.9. Az EGSZB sürgeti az európai hatóságokat és a tagállamokat, hogy gyorsítsák fel a megújuló energiával és az ipari tevékenységekkel kapcsolatos engedélyezési eljárásokat. Mind az engedélyek megszerzésével kapcsolatos jelenlegi hosszadalmas eljárás, mind a túlzott bürokrácia hátráltatja az új beruházásokat.

1.10. Az EGSZB üdvözli a hidrogénbankra irányuló kezdeményezést, és reméli, hogy az hozzájárul a hidrogéntechológia bevezetéséhez, különösen a kibocsátáscsökkentési nehézségekkel szembenező iparágakban.

1.11. A jelenlegi infrastruktúrát megfelelően karban kell tartani annak érdekében, hogy új ipari folyamatokat lehessen bevezetni. Egyedi infrastrukturális programokat kell kidolgozni az ipari dekarbonizáció támogatására.

2. Általános megjegyzések

2.1. Az EU Tanácsának leendő spanyol elnöksége felkérte az EGSZB-t, hogy dolgozzon ki feltáró véleményt az európai ipar dekarbonizációjáról, valamint a digitalizáció és az innováció e folyamaton belüli szerepéről.

2.2. Az EGSZB korábban már kiadott egy saját kezdeményezésű véleményt a dekarbonizációs technológiákról, különös tekintettel a kibocsátáskereskedelmi rendszer hatálya alá tartozó iparágakra ⁽¹⁾.

2.3. Az európai társadalom meghozta azt a szükséges és radikális döntést, hogy 2050-re megvalósítja a teljeskörű dekarbonizációt. Ez az ipart fogja a legsúlyosabban érinteni, és egyes ipari tevékenységek esetében nagyon nehéz lesz alkalmazkodni.

2.4. Egyes iparágak az elmúlt években jelentős beruházásokat hajtottak végre, és még radikálisabb változtatásokat kell véghez vinniük a karbonsemlegesség célkitűzésének elérése érdekében. Az európai társadalomnak ezért támogatnia kell őket a fosszilis tüzelőanyagokról a klímasemleges termelésre való átállás során.

2.5. Egyes „kibocsátáscsökkentési nehézségekkel szembenező” ipari tevékenységek esetében szén-dioxid-leválasztási és -tárolási technológiákat kell alkalmazni. A jövőben a szén-dioxid-kibocsátást fel lehetne használni magas hozzáadott értékű áruk előállítására.

2.6. Amiatt, hogy az EU egyes tiszta technológiák beszerzése tekintetében nagymértékben harmadik országoktól függ, az EU számára rendkívüli kihívást jelent, hogy 2030-ra elérje a megújuló energiaforrások 40 %-os részesedésére vonatkozó célkitűzését. Európa a tiszta technológiák tekintetében nagymértékben az importra van utalva; ugyanakkor az „Irány az 55 %!” célkitűzés elérése érdekében drasztikusan fel kell gyorsítani az EU-ban a tiszta technológiák elterjesztését. Az EU-nak azonosítania kell azokat a technológiákat, amelyek különleges támogatást igényelnek a gyártási tevékenységek fejlesztéséhez, és további intézkedéseket kell javasolnia.

2.7. Az európai iparra folyamatos nyomás nehezedik a nemzetközi verseny miatt, ami szükségessé teszi a gyors reagálást, valamint a vállalkozások folyamatos fejlesztését és átalakítását annak érdekében, hogy továbbra is nyereséges legyen az EU-ban termelni. Ez már most is fontos tényező a modern gyártásban, de az új digitális technológiák révén a gyártó vállalatok jelentősen javíthatják a hatékonyságot, és teljesen új lehetőségeket tudnak kiaknázni a termékek, szolgáltatások és üzleti modellek fejlesztéséhez.

2.8. Az uniós zöld megállapodásban előírányzott digitális átállás a dekarbonizációs cél elérésének egyik előfeltétele.

2.9. Emberek nélkül semmit sem lehet elérni. Az európai munkaerő a jelenlegi technológia tekintetében magasan képzett, de át kell képezni a közeljövőben kifejlesztendő és bevezetendő új technológiákban rejlő lehetőség kiaknázása érdekében.

2.10. A „senkit sem hagyunk hátra” általánosan elfogadott elve értelmében különös figyelmet kell fordítani azokra a helyi közösségekre, ahol ipari létesítmények találhatók, tekintettel az elkövetkező években bekövetkező változásokra, valamint arra, hogy rövid távon milyen hatással lesznek ezek a változások az érintett területeken belüli foglalkoztatásra.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A szén-dioxid-eltávolítási technológiák szerepe az európai ipar dekarbonizációjában (saját kezdeményezésű vélemény)(HL C 486., 2022.12.21., 53. o.).

3. Új helyzet az Európai Unión belül és kívül

3.1. Mindeközben az Európai Uniónak szembe kell néznie azokkal az új kihívásokkal, amelyeket az amerikai IRA jogszabály⁽²⁾ végrehajtása jelent, amely ösztönzőleg hathat az európai ipari értéklánc jelentős részének az USA-ba történő áthelyezésére, különös tekintettel a megújuló és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiákra. Az IRA támogatások, adókedvezmények és hitelgaranciák kombinációjából áll, amelyekhez különböző szociális és gazdasági feltételek társulnak. A jogszabály jelentős részben társaságiadó-jóváírásokat foglal magában, amelyek körülbelül 216 milliárd USA-dollárt tesznek ki.

3.2. A termelésre vonatkozó adójóváírások a szél- és napenergia-projektek esetében is elérhetőek. Azoknak a vállalatoknak, amelyek hozzá kívánják férni ezekhez a termelésre vonatkozó jóváírásokhoz, meg kell felelniük a belföldi tartalomra vonatkozó követelményeknek: a villamosenergia-termelő létesítményekben lévő vasat, acélt és feldolgozóipari termékeket belföldön kell előállítani. Valamennyi vas- és acélgyártási folyamatnak az Egyesült Államokban kell végbemennie, a feldolgozóipari termékek pedig akkor tekintendők belföldön előállítottaknak, ha a termékek teljes előállítási költségének meghatározott százaléka egyesült államokbeli bányászati, gyártási vagy feldolgozóipari folyamatokból származik. Ez a küszöbérték jelenleg 40 %, 2026-ban pedig 55 %-ra emelkedik.

3.3. Az Európai Bizottság új jogszabályra tett javaslatot, hogy kezelje azt a kihívást, amelyet az amerikai és a kínai verseny jelent az Európai Unió számára. Az EGSZB véleményt készít a témában.

3.4. Az EGSZB elismeri, hogy a javaslat a helyes irányba halad; ugyanakkor aligha megfelelő az ambiciózus cél eléréséhez, emellett javítani kell a jogalkotási folyamatot.

3.5. Az európai és az egyesült államokbeli gázárak között hatalmas a különbség, még azzal együtt is, hogy az európai árak a közelmúltban csökkentek. Néhány hasonlóan gondolkodó energiaszolgáltató az „alternatív költség” megközelítést alkalmazza a földgázszállítás és az árak tekintetében, és az EU – amint szinte teljesen megszűnik az orosz gáztól való függősége – immár a gáz- és villamosenergiaárak még drágább keretrendszerében találja magát. Ez aláássa mind az uniós ipar versenyképességét, mind a villamosítás kiépítését.

3.6. A dekarbonizációs folyamat növelni fogja a villamos energia iránti igényt: az EGSZB olyan klímasemleges technológiát szorgalmaz, amely elsőbbséget biztosít a megfizethető szén-dioxid-mentes energiaellátásnak és az energiabiztonságnak.

3.7. Az európai vállalatoknak a kibocsátáskereskedelmi rendszer keretében szén-dioxid-tanúsítványokat kell vásárolniuk. A szén-dioxid-tanúsítványok ára meghaladja a 80 EUR-t, a villamos energia azonnali ára esetében pedig a szén-dioxid-tanúsítványok növekvő költségei miatt felár 40 EUR körül van. Néhány kivételtől eltekintve az EU többi fő kereskedelmi partnere nem rendelkezik ilyen típusú szén-dioxid-árral, ezért a jövőben az uniós ipar nehezen tud majd versenyezni a nemzetközi piacokon, még az egységes piac védelmében alkalmazott, az importárúk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmus mellett is.

3.8. A megfizethető, dekarbonizált energia biztosítása kulcsfontosságú az új európai ipari tevékenységek kialakításához. A nettó zéró iparról szóló jogszabály (NZIA) energiaárakra gyakorolt hatása rövid távon korlátozott lesz, hosszú távú hatása pedig továbbra is bizonytalan. Az a törekvés, hogy Európa kevésbé függjön az importált energiától és kevésbé legyen kitéve a globális piaci volatilitásnak, nem fog egyik napról a másikra megvalósulni. Mindazonáltal az iparnak azonnali megoldásokra van szüksége ahhoz, hogy meg tudjon birkózni az energiaárakkal, amelyek Európában még mindig magasabbak, mint a világ számos más részén. Az uniós zöld megállapodáshoz kapcsolódó ipari terv csak akkor lesz sikeres, ha az EU az energiapolitikáját is megreformálja, nevezetesen a villamosenergia-piac szerkezetéről szóló felülvizsgált irányelvvel, amely nem vesztegeti az időt a villamosítás iránti növekvő igénynek megfelelő megfizethető, alacsony szén-dioxid-kibocsátású villamosenergia-ellátás biztosítása érdekében.

3.9. Úgy tűnik, hogy az EU két megközelítés között rekedt: arra törekszik, hogy közeledjen az USA-hoz és erős ipari bázist tartson fenn Európában, miközben igyekszik megfelelni a WTO szabályainak is, amelyek néha teljes mértékben ellentétesek az amerikai megközelítéssel.

3.10. Az EU előtt álló másik kihívás az uniós egységes piac életben tartása. Amint arra az Európai Bizottság rámutatott, az állami támogatásokkal kapcsolatos rugalmasság két tagállamra összpontosult, amelyek az Európai Bizottság által az átmeneti kivétel keretében (a Covid19-cel és Oroszország Ukrajna elleni háborújával összefüggésben) adott összes mentesítés több mint 70 %-át teszik ki.

(²) Az infláció csökkentéséről szóló 2022. évi törvény.

3.11. Az európai intézményeknek és a tagállamoknak az Európai Unió sarokkövét képező egységes piac védelme érdekében el kell kerülniük, hogy túlzott állami támogatást nyújtsanak a vállalkozásoknak. A kkv-k digitalizálásának lehetővé tétele és az innováció előmozdítása érdekében azonban meg lehetne emelni a csekély mértékű foglalkoztatási küszöböt, mivel az alig akadályozza versenyt. A digitális innovációs központ⁽³⁾ tapasztalatait Unió-szerte terjeszteni kell.

4. Az innováció szerepe

4.1. Az innováció kulcsfontosságú ahhoz, hogy az EU teljesíteni tudja a karbonsemlegességre vonatkozó célkitűzéseket, és több, kereskedelmi forgalomban elérhető technológiát kell forgalomba hozni. A műszaki és gazdasági szempontból egyaránt életképes új és zöld technológiák bevezetéséhez elengedhetetlen a vállalatokon belüli innováció.

4.2. Másrészt a „valódi és megbízható zöld termékek” tisztességes piacának ösztönzése – a közbeszerzést mint fő hajtóerőt alkalmazva – hozzá kell, hogy járuljon az új zöld technológiák szélesebb körű alkalmazásához.

4.3. Európa nem rendelkezik nyersanyagokkal, a kritikus fontosságú nyersanyagok témájában javasolt rendelet azonban támogatni fogja az ipar számára belföldön előállított újrahasznosított nyersanyagokat. Az uniós ipar fő versenylőnye a technológiai képessége és a magasán képzett munkaerő, ami lehetővé teszi, hogy élen járjon a globális piacokon.

4.4. A versenylőny tekintetében ma már kihívóként jelentkeznek harmadik országok, mivel a vezető szerep fenntartásának egyetlen eszköze az innováció védelme, megfelelő egyensúlyt teremtve a környezet, az emberek és az innováció megóvása, valamint a szabályozási engedélyezés felgyorsítása között, nemcsak az európai bizottsági javaslatban szereplő „egyedi területeken”, hanem máshol is. Kirívó példák vannak arra, hogy indokolatlan késedelmek tapasztalhatók az új ipari létesítmények fejlesztéséhez szükséges engedélyek megadása terén.

4.5. A kkv-k alkotják az európai feldolgozóipar gerincét, és a dekarbonizáció előmozdítása érdekében különös figyelmet kell fordítani rájuk, egyedi programokkal mozdítva elő a hatékony innovációt és a digitalizációt.

4.6. Mivel a dekarbonizáció hatalmas beruházásokat igényel, az EGSZB javasolja, hogy az uniós intézmények az Igazságos Átmenet Alap és a NextGenerationEU forrásait egyaránt használják fel a dekarbonizációs folyamat megfelelő támogatására.

4.7. A jelenlegi infrastruktúra nem alkalmas az iparban és a társadalomban szükséges változások véghezvitelére, és az EGSZB határozottan sürgeti a hatóságokat, hogy indítsanak programot az új technológiák zökkenőmentes bevezetéséhez szükséges infrastruktúra karbantartására és fejlesztésére.

4.8. Úgy tűnik, hogy a hidrogén a legjobb választás azoknak a kibocsátáscsökkentési nehézségekkel szembenező iparágaknak a dekarbonizációjához, amelyek esetében nincs mód teljes villamosításra. Az EU hidrogénbankra irányuló közelmúltbeli kezdeményezése a mennyiség és az ár tekintetében hozzájárulna e technológia megfelelő bevezetéséhez. A hidrogénnel kapcsolatos innováció terén szerzett egyes regionális tapasztalatok nagyon hasznosak, mivel összehozzák a nagyvállalatokat, a kutatóközpontokat, az egyetemeket és a kkv-kat.

5. A digitalizáció szerepe

5.1. A digitalizáció és az innováció jelentősen hozzájárul az európai ipar dekarbonizációjához. Valójában az ipar, ahol a digitális technológia és az áruk fizikai előállítása összefut, kulcsfontosságú szereplőnek tekinthető a digitális transzformációban és az ipari dekarbonizációban, mivel támogatja az ipari folyamatok, termékek és üzleti modellek korszerűsítését, ami pozitív hatással van a termelékenységre.

5.2. Az olyan technológiák, mint a szenzorok, a gépek közötti kommunikáció, az adatelemzés és a robotika, lehetőségeket teremtenek a gyártótevékenységet folytató vállalatok számára. A gyártás optimalizálása és automatizálása révén az új technológiák lehetővé tehetik az európai vállalatok számára, hogy versenyezzenek olyan országokkal, ahol a termelési költségek hagyományosan alacsonyabbak.

⁽³⁾ <https://european-digital-innovation-hubs.ec.europa.eu/>

5.3. Számos ágazat már erősen automatizált, és további hatással vannak rájuk a digitális technológiák, például az összeszereléshez alkalmazott intelligens robotika, a vegyiparban használt folyamatirányító számítógépek, valamint az alkatrészek és pótalkatrészek gyártására szolgáló 3D nyomtatás. A digitális átalakulásnak a mesterséges intelligencia, a dolgok ipari internete és a big data technológia által vezérelt második hulláma forradalmibb lehet, és egyenlőtlenségeket idézhet elő a vállalatok között és az uniós régiók között.

5.4. A szenzortechnológia segítségével a gyártás nyomon követhető és optimalizálható, például azáltal, hogy folyamatosan nyomon követik a gyártóberendezések használatát, az energiefelhasználást, a nyersanyagok és alkatrészek iránti igényt, a termékminőséget és a kibocsátásokat. Az összegyűjtött adatok elemzése betekintést adhat a vállalatnak abba, hogy mely folyamatok működnek optimálisan és melyeket lehet fejleszteni, valamint rálátást kínál az éghajlati lábnyomra.

5.5. A digitalizációban nagy lehetőségek rejlenek az ipar éghajlati hatásainak csökkentésére, de a digitalizáció és az adatkezelés során figyelembe kell venni az éghajlati szempontokat.

6. Átképzés és továbbképzés

6.1. A zöld és digitális átállást lehetőségnek kell tekinteni arra, hogy minőségi munkahelyeket hozzanak létre, illetve előmozdítsák azokat, növelve eközben az iparágon belüli sokféleséget. Ez utóbbi különösen a női tehetségek felkutatása, a harmadik országokból származó képzett munkaerő iránti nyitottság, valamint az iparágban a fiatalok szemében történő vonzónak érzékelésre irányuló intenzív erőfeszítések révén valósulhat meg.

6.2. Az Európai Bizottság számos különféle kezdeményezést terjesztett elő, amelyeket az európai készségfejlesztési program keretében dolgoztak ki, ideértve az európai készségfejlesztési paktumot és a készségek 2023-as európai évét. Készségfejlesztési partnerségek jönnek létre vagy bővülnek ki. Nettó zéró ipari akadémiákat hoznak létre a zöld átállást szolgáló stratégiai iparágak továbbképzési és átképzési programjainak támogatására. Az állami támogatásnak és a közös európai érdeket szolgáló fontos projekteknek további pénzügyi forrásokat kell biztosítaniuk a készségekkel kapcsolatos célkitűzések támogatására, az uniós költségvetés és a NextGenerationEU pedig már 64,8 milliárd EUR-t biztosít az uniós készségfejlesztési program támogatására. Az Erasmus+ égisze alatt jelenleg zajló projektek közül néhány, például az ESSA^(*), rendkívül ígéretes.

6.3. A szociális párbeszéd kulcsfontosságú az új technológiák megfelelő bevezetéséhez, valamint annak megkönnyítéséhez, hogy a társadalom és a munkavállalók elfogadják a munkafolyamatokban bekövetkező jövőbeli változásokat.

6.4. Ugyanakkor annak érdekében, hogy a gyártás során teljes mértékben ki lehessen használni a digitális technológiák előnyeit, fontos, hogy ne csupán a technológiára összpontosítsunk, hanem inkább a vállalkozás és a szervezet egészére gondoljunk. A digitalizáció kezelhetővé tételéhez digitális stratégiára és cselekvési tervekre van szükség.

6.5. A kihívás annak biztosítása, hogy a digitális átállás nagyobb társadalmi előrehaladást eredményezzen, és senki ne maradjon hátra. A munkavállalóknak képesnek kell lenniük arra, hogy előre lássák az új technológiai fejlemények következményeit, és a részvételhez való jog javítása révén befolyásolják a munkáltatók döntéseit. A digitális technológiák következményeit meg kell vitatni, és ennek tárgyalásos megoldásokhoz kell vezetnie minden szinten: vállalati, ágazati, nemzeti és európai szinten egyaránt.

6.6. Az uniós munkaerőt megfelelően át kell képezni és tovább kell képezni ahhoz, hogy rendelkezzen az új munkaköri követelmények teljesítéséhez szükséges új készségekkel. A jelenleg rendelkezésre álló készségeket szociális párbeszéd keretében meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy értékesek-e a jövőbeli fejlesztésekhez.

6.7. Az élénk és hatékony szociális párbeszéd fenntartása mindenképpen hozzá fog járulni az új technológiák jobb bevezetéséhez és elfogadottságához, minimálisra csökkentve a társadalmi költségeket.

Kelt Brüsszelben, 2023. július 12-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Oliver RÖPKE

(*) <https://www.estep.eu/essa/>